

روابط با سازمانهای پولی و مالی بین‌المللی

همگرایی فزاینده اقتصاد جهانی و الزامات بین‌المللی مربوط به آن، زمینه مشارکت و تعامل هرچه بیشتر اقتصاد با دنیای خارج را بیش از گذشته در قالب فعالیت و همکاری با سازمانها و موسسات بین‌المللی فراهم ساخته‌است. از این رو بررسی وضعیت روابط اقتصادی و مالی کشور با سازمانهای عمده پولی و مالی بین‌المللی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به عضویت ایران در سه نهاد عمده پولی و مالی بین‌المللی شامل صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی و بانک توسعه اسلامی، در ابتدا سطح و میزان روابط کشور با سه سازمان یادشده در سال ۱۳۸۲ مورد بررسی قرار می‌گیرد. سپس به فعالیتهای نهاد تازه تاسیس هیات خدمات مالی اسلامی پرداخته می‌شود.

الف - صندوق بین‌المللی پول^(۱)

در سال ۱۳۲۴ (۱۹۴۵ میلادی) ایران با استناد به قانون مشارکت دولت ایران در مقررات کنفرانس برتون وودز، با سهمیه‌ای معادل ۲۵ میلیون دلار به عضویت صندوق بین‌المللی پول درآمد. از سال ۱۹۷۲ میلادی، ایران به عنوان رئیس گروه کشورهای الجزایر، افغانستان، پاکستان، مراکش، تونس و غنا، دارای یک عضو در هیات مدیره صندوق مذکور بوده است. براساس قانون مذکور رییس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی نماینده دولت ایران در صندوق بین‌المللی پول می‌باشد. ایران در ۱۹ مارس ۲۰۰۳ میلادی با داشتن سهمیه‌ای برابر ۱۴۹۷/۲ میلیون حق برداشت مخصوص^(۲) و تعداد آرای معادل ۱۵۲۲۲ از مجموع ۵۳۶۶۲ رای کل گروه فوق‌الذکر، به ترتیب دارای سهمی معادل ۲۸/۴ درصد در کل آرای گروه هفت کشور دارای عضو در هیئت مدیره و ۰/۷۰۲ درصد در کل آرای صندوق بین‌المللی پول بود.

بر اساس ماده (۴) اساسنامه صندوق بین‌المللی پول، یکی از وظایف این صندوق بررسی و نظارت بر نظام پولی بین‌المللی و سیاستهای ارزی کشورهای عضو به صورت‌های منظم، خاص و تکمیلی می‌باشد. بدین منظور همه ساله هیات‌های اعزامی ماده (۴) صندوق مذکور در خصوص سیاستها و عملکرد اقتصادی کشور با دستگاهها و مقامات ذیربط اقتصادی کشور تبادل نظر و مشاوره اقتصادی بعمل می‌آورند. صندوق بین‌المللی پول، همه ساله گزارش‌هایی در قالب ماده (۴) اساسنامه خود از وضعیت اقتصادی کشورها از جمله ایران تهیه می‌نماید که رایه این گزارشها به هیات مدیره صندوق نقش مهمی در انعکاس نقطه‌نظرات سایر کشورها در مورد سیاستهای اقتصادی کشور موضوع گزارش ایفا می‌نماید.

بر اساس ماده (۸) اساسنامه صندوق بین‌المللی پول، یکی از تعهدات کشورهای عضو در تنظیم سیاستهای ارزی، حذف محدودیتهای ارزی است. با این حال ماده (۱۴) اساسنامه فوق‌الذکر نیز ترتیبات موقتی را برای اعضا به منظور برقراری

۱ - International Monetary Fund (IMF).

۲ - Special Drawing Rights (SDR).

برخی محدودیتهای ارزی پیش بینی کرده است. صندوق سالانه گزارشی در خصوص اینگونه محدودیتهای تحت عنوان ترتیبات و محدودیتهای ارزی منتشر می نماید. طی سالهای اخیر هیات اعزامی از صندوق بین المللی پول، کمکهای فنی و مشاوره‌ای در زمینه‌های بهبود نظارت بانک مرکزی، مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم و همچنین در زمینه استاندارد انتشار خاص داده‌ها^(۱) (SDDS) به جمهوری اسلامی ایران ارائه نموده است. ضمناً علاوه بر موارد فوق همه ساله هیات اقتصادی و پولی ایران در اجلاس بهاره و پاییزه صندوق بین المللی پول شرکت نموده و تعدادی از کارشناسان اقتصادی کشور نیز در همایش‌ها و دوره‌های آموزشی صندوق بین المللی پول در زمینه‌های مختلف پولی و مالی شرکت می کنند.

ب - بانک جهانی و گروه آن

کشور ایران یکی از ۴۴ کشور شرکت کننده در کنفرانس برتون وودز و از بنیان گذاران بانک بین المللی ترمیم و توسعه^(۲) بوده است. ایران بر اساس قانون مصوب ششم دیماه ۱۳۲۴ با سرمایه ای معادل ۲۴ میلیون دلار به عضویت بانک جهانی درآمد. وزیر امور اقتصادی و دارایی نماینده دولت ایران در بانک جهانی است. بانک جهانی شامل بانک بین المللی ترمیم و توسعه و موسسه بین المللی توسعه^(۳) می باشد. گروه بانک جهانی نیز علاوه بر دو نهاد یاد شده شامل آژانس تضمین سرمایه گذاری چند جانبه^(۴)، موسسه مالی بین المللی^(۵) و مرکز حل و فصل اختلافات سرمایه گذاری^(۶) می گردد. ایران به غیر از مرکز حل و فصل یاد شده، عضویت سایر نهادهای متشکله گروه بانک جهانی را نیز دارا می باشد. در ۱۹ مارس ۲۰۰۴ از کل سهمیه ۲۸۵۷/۴ میلیون دلاری ایران در بانک بین المللی ترمیم و توسعه ۱۷۵/۸ میلیون دلار آن سرمایه پرداخت شده محسوب می گردد. این مقدار سرمایه پرداخت شده، ۱/۵۱ درصد از کل سرمایه‌های پرداخت شده در بانک مذکور را تشکیل داده و معادل ۲۳۶۸۶ حق رای برابر با ۱/۴۸ درصد از کل آرای بانک یاد شده را برای ایران ایجاد کرده است.

وام های بانک بین المللی ترمیم و توسعه به ایران (میلیون دلار)

۳۰ ژوئن ۲۰۰۴	۳۰ ژوئن ۲۰۰۳	
۱۰۶۹	۷۷۵	وام به ایران:
۳۵۹	۲۰۰	وامهای تصویب شده اما پرداخت نشده (۱)
۳۷۳	۱۹۷	مانده وامهای آماده (پرداخت نشده) (۲)
		مانده وام های آماده پرداخت
۳۳۷	۳۷۸	مانده وامها (۳)
۰/۳۱	۰/۳۲	سهم ایران از کل مانده وامها (درصد)

- ۱-Approved Loans but not yet effective
 ۲-Undisbursed balance of effective loans
 ۳-Outstanding loans

میزان وامهای اعطایی این بانک به ایران از ۷۷۵ میلیون دلار در ۳۰ ژوئن ۲۰۰۳ به ۱۰۶۹ میلیون دلار در ۳۰ ژوئن ۲۰۰۴ رسیده است که جزئیات آن به شرح جدول زیر می باشد:

در ۱۹ مارس ۲۰۰۴ سرمایه ایران در موسسه بین المللی توسعه معادل ۵/۷ میلیون دلار برابر با ۱۵۴۵۵ حق رای بود. این تعداد حق رای ۰/۱۱ درصد از کل آرای موسسه مذکور را تشکیل می دهد. همچنین در ۱۹ مارس ۲۰۰۴ ایران دارای ۱۶۵۹ سهم در آژانس تضمین سرمایه‌گذاری چند جانبه به مبلغ ۱۷/۹۵ میلیون

دلار بود که از این مبلغ ۳/۵۹ میلیون دلار آن پرداخت شده و بقیه عندالمطالبه می باشد. در این میان آرای ایران در آژانس یاد شده معادل ۱۸۳۶ حق رای بود که شامل ۰/۹۳ درصد از کل آرای موجود در این موسسه می باشد.

در ۱۹ مارس ۲۰۰۴ کل مبلغ پرداخت شده از سرمایه تعهد شده ایران در موسسه مالی بین المللی نیز ۱۴۴۴ میلیون دلار بود که ۰/۰۶ درصد از کل سرمایه پرداخت شده موسسه مذکور را تشکیل می دهد. این مقدار سرمایه ۱۶۹۴ حق رای معادل ۰/۰۷ درصد از کل آرای موسسه یاد شده را به خود اختصاص داده است.

۱ - Special Data Dissemination Standard (SDDS).
 ۲ - International Bank for Reconstruction and Development (IBRD).
 ۳ - International Development Association (IDA).
 ۴ - Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA)
 ۵ - International Finance Corporation (IFC)
 ۶ - International Center for settlement of Investment Disputes (ICSID)

ج- بانک توسعه اسلامی^(۱)

بانک توسعه اسلامی یکی از نهادهای تخصصی مالی سازمان کنفرانس اسلامی است که در سال ۱۹۷۵ و به منظور کمک به توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورهای اسلامی و جامعه‌های مسلمان در کشورهای غیراسلامی توسط ۲۲ کشور اسلامی و با سرمایه اولیه دو میلیارد دینار اسلامی تاسیس شد. کشور ایران که از سال ۱۳۶۷ با میزان سرمایه‌ای برابر با ۲/۵ میلیون دینار اسلامی به بانک توسعه اسلامی پیوسته است به واسطه ضرورت ایفاء نقش موثر در برنامه‌ها و سیاست‌گذاری‌های بانک توسعه اسلامی مبادرت به افزایش سرمایه خود در بانک توسعه اسلامی به مبلغ ۱۷۵ میلیون دینار اسلامی نمود. در افزایش سرمایه عمومی بانک، ۱۷۲۴۷ سهم به ارزش ۱۷۲/۴ میلیون دینار اسلامی به ایران تعلق گرفت. همچنین ایران در سومین مرحله افزایش سرمایه به میزان ۳۴۴/۵۴ میلیون دینار اسلامی، کل سرمایه خود را به ۶۹۴/۴ میلیون دینار رساند که پس از عربستان سعودی و لیبی از لحاظ سرمایه در مقام سوم قرار گرفت.

شایان ذکر است از آغاز تاسیس بانک توسعه اسلامی تا پایان سال ۱۳۸۲ در مجموع ۱۴۱ طرح به ارزش ۱۳۸۰/۲ میلیون دینار اسلامی (۱۸۶۵/۳ میلیون دلار) با همکاری این بانک در ایران تصویب و اجرا شده است که شامل ۳۶ طرح پروژه‌ای بلندمدت به ارزش ۵۴۰/۸ میلیون دینار اسلامی (۷۳۱/۲ میلیون دلار)، ۳ طرح کمکه‌های فنی به ارزش ۱/۶ میلیون دینار اسلامی (۲/۱ میلیون دلار)، ۹۶ طرح تجاری کوتاه مدت به ارزش ۸۲۷/۸ میلیون دینار اسلامی

فهرست برخی از پروژه‌های مصوب بانک توسعه اسلامی

در ایران در سال ۱۳۸۲

(میلیون دلار)		
موضوع پروژه و یا کالا و مواد اولیه تجاری	دستگاه ذریع	مبلغ مصوب
سد شهید مدنی و شبکه آبیاری (فاز اول)	وزارت نیرو	۲/۲
کمکه‌های پس از سیل برای منابع آب استان گلستان	-	۱۴/۵
طراحی مهندسی مترو تبریز	-	۱۳

(۱۱۱۸/۷ میلیون دلار) و ۶ مورد کمکه‌های ویژه به ارزش ۹/۹ میلیون دینار اسلامی (۱۳/۲ میلیون دلار) بوده است. از عمده ترین پروژه های سال ۱۳۸۲ که بخشی از اعتبارات مورد نیاز آنها توسط بانک توسعه اسلامی تامین شده است می توان به موارد زیر اشاره کرد:

د- هیات خدمات مالی اسلامی^(۲)

هیات خدمات مالی اسلامی به عنوان یک نهاد بین المللی مسئول ارائه استانداردهای موسسات نظارتی و قانونگذاری بوده و مقررات مربوطه را جهت حصول اطمینان از ثبات و استحکام بانکها و موسسات مالی اسلامی وضع می نماید. تاسیس نهاد مذکور حاصل تلاش بانکهای مرکزی، بانکها، موسسات مالی کشورهای مختلف و همچنین بانک توسعه اسلامی، صندوق بین المللی پول و سازمان حسابداری و حسابرسی برای موسسات مالی می باشد. هیات خدمات مالی اسلامی در ۳ نوامبر ۲۰۰۲ تاسیس شد و فعالیت رسمی آن از مارس ۲۰۰۳ آغاز گردید. دبیرخانه هیات در کشور مالزی مستقر بوده و در رابطه با تدوین استانداردها با موسسات بین المللی نظیر بانک تسویه بین المللی، سازمان جهانی کمیسیونهای اوراق بهادار^(۳) و اتحادیه جهانی ناظرین بیمه^(۴) در ارتباط است.

هیات خدمات مالی اسلامی دارای ۵۲ عضو می باشد و به سه گروه اعضای اصلی (دارای حق رای)، اعضای فرعی (بدون حق رای) و ناظرین (بدون حق رای) تقسیم می شود.

۱ - Islamic Development Bank (IDB).

۲ - Islamic Financial Services Board (IFSB)

۳ - International Organization of Securities Commissions (IOSCO)

۴ - International Association of Insurance Supervisors (IAIS)

بانکهای مرکزی ۱۲ کشور^(۱) از جمله ایران و بانک توسعه اسلامی اعضای اصلی و صندوق بین المللی پول، بانک جهانی، بانک تسویه بین المللی و بانک سانترال فیلیپین اعضای فرعی هیات مذکور را تشکیل می دهند. ناظرین این هیات نیز شامل ۳۵ بانک و موسسه مالی و تخصصی می شود.

ساختار هیات خدمات مالی اسلامی متشکل از مجمع عمومی، شورای عالی سیاستگذاری، کمیته فنی، کارگروه ها و دبیرخانه است. شورای عالی سیاستگذاری مقام ارشد اجرایی و سیاستگذاری هیات محسوب شده و تصمیم گیریهای استراتژیک و سیاستهای کلان این هیات بر عهده این شورا می باشد. اعضای شورای مذکور نمایندگان هر کشور عضو (اعضای اصلی) هستند که دارای بالاترین مقام در بانک مرکزی کشور خود می باشند.

اهداف عمده هیات خدمات مالی اسلامی بشرح ذیل می باشد:

۱- توسعه معیارهای شفافیت و مقررات احتیاطی در ارایه خدمات مالی اسلامی از طریق معرفی استانداردهای بین المللی در تطابق با اصول شریعت اسلام.

۲- ارایه دستورالعمل در زمینه های نظارتی و تدوین مقررات موسسات مالی اسلامی به انضمام ارایه معیار جهت شناسایی، اندازه گیری، مدیریت و آشکار سازی انواع ریسکهای بانکی.

۳- همکاری با سازمانهای بین المللی جهت تدوین استانداردهای مربوط به ثبات و استحکام سیستم پولی و مالی جهانی و موسسات مالی کشورهای عضو.

۴- تشویق همکاری میان کشورهای عضو برای گسترش خدمات مالی اسلامی.

عملکرد مالی هیات خدمات مالی اسلامی طی دوره ۳ نوامبر ۲۰۰۲ تا ۳۱ مارس ۲۰۰۳ نشان می دهد، جمع کل درآمدهای این هیات به ۸۲۵/۹ هزار دلار بالغ گردیده است. در این میان ارقام مربوط به دریافت حق عضویت از اعضاء هیات به میزان ۸۰۰ هزار دلار بالاترین سهم را در ارقام درآمدی به خود اختصاص داده است. درآمدهای حاصل از برگزاری سمینارها و درآمد ناشی از معاملات اوراق بهادار نیز جزو سایر ارقام درآمدی بوده اند. در مقابل، جمع کل هزینه های هیات مذکور شامل هزینه های فنی و اجرایی در دوره منتهی به ۳۱ مارس ۲۰۰۳ نیز به رقم ۵۹۹/۴ هزار دلار رسید. در نتیجه عملکرد مالی هیات خدمات مالی اسلامی در این دوره از مازادی معادل ۲۲۶/۵ هزار دلار برخوردار بود.

۱- سایر اعضای اصلی هیات شامل بانکهای مرکزی بحرین، برونی، مصر، اندونزی، اردن، کویت، مالزی، پاکستان، قطر، عربستان سعودی و سودان می باشد.